μνήμην τῆς μεγάλης αὐτοῦ περὶ Κνίδον νίκης, ἐν τῇ ἀκροπόλει, στέφανον χρυσοῦν, καὶ κατεσκεύασεν ἐν Πειραιεῖ ναὸν τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης, ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀθηναίων οὐ μόνον ἐπὶ στήλης ἀνέγραψε ψήφισμα διαιωνίζον τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Κόνωνος ἀλλὰ καὶ ἀνδριάντα εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἤγειρεν.

Τούτων γενομένων, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐφαίνετο ἀναλαβοῦσα τὴν ἀρχαίαν ὄψιν· ἐν ἔτει μὲν 403, ἀνεκτήσατο, διὰ Θρασυβούλου τὸ πάτριον πολίτευμα, ἤδη δέ, διὰ Κόνωνος, ἀνῳκοδόμησε τὰ μακρὰ τείχη. Ἀλλὰ τὴν ἰσχὺν τῶν πολιτειῶν δὲν ἀποτελοῦσι τύποι τῶν πολιτευμάτων ἢ ὀχυρώματα. Αἱ πολιτεῖαι ἀκμάζουσι πρὸ πάντων διὰ τῆς ἠθικῆς τῶν πολιτῶν δυνάμεως, ἡ δὲ ἠθικὴ δύναμις τῶν Ἀθηναίων, ἐξασθενήσασα ἀφ' ἧς τὸ πολίτευμα ἠχρειώθη, ἀπὸ τῶν μέσων τῆς προηγουμένης ἑκατονταετηρίδος, δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε μαραινομένη διά τε τῆς μακρᾶς ἀπολαύσεως τῶν κοινωνικῶν ἀγαθῶν καὶ διὰ τῶν ἀδιαλείπτων στάσεων καὶ διὰ τῶν ἀδιακόπων πολέμων. Ἀπόδειξις τῆς παρακμῆς ταύτης καταφανὴς εἶναι ὅτι εἰς τὰς δύο περὶ Κόρινθον καὶ περὶ Κορώνειαν μάχας οἱ ὁπλῖται τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐπεδείξαντο τὴν προτέραν δεξιότητα καὶ καρτερίαν, ἡ δὲ τιμὴ τῶν συμμάχων, κατ' ἀμφοτέρους τοὺς ἀγῶνας τούτους, διεσώθη κυρίως ὑπὸ τῶν θηβαίων ὁπλιτῶν. Ὥστε ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἠδυνήθη μὲν ν' ἀνορθώσῃ τὸ πολίτευμα, ν' ἀνορθώσῃ τὰ τείχη αὐτῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε πλέον τὰ ἠθικὰ προσόντα δι' ὧν ἤκμασέ ποτε, δὲν ἦτο πεπρωμένον ν' ἀνακτήσῃ καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀξίαν καὶ ἡγεμονίαν. Καὶ ἐνταῦθα ἴσως ἐρωτήσῃ ὁ ἀναγνώστης, διατί νεώτεραι πολιτεῖαι, παθοῦσαι ἠθικὰς ἀλλοιώσεις καὶ ὑλικὰς συμφορὰς ἀναλόγους τῶν ὅσας ἔπαθεν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακύψωσι καὶ ἐνίοτε ἔτι μείζονες ἢ πρότερον ν' ἀναδειχθῶσιν, αἱ δ' Ἀθῆναι τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Κίμωνος οὐδέποτε πλέον ἀνεβίωσαν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ εἰς μόνας τὰς Ἀθήνας ἀλλ' εἰς ὅλας τὰς ἀρχαίας πολιτείας ἕνεκα τῆς δουλείας ἥτις ἐπεκράτει εἰς αὐτάς. Τῳόντι αἱ ἀρχαῖαι πολιτεῖαι συνέκειντο ἐξ ἐλευθέρων καὶ δούλων. Οἱ ἐλεύθεροι ἀπετέλουν τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν μερίδα καὶ ἀντεστοίχουν πρὸς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τοῦ νεωτέρου κόσμου τάξεις, οἱ δὲ δοῦλοι, οἱ παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος ἐσαεὶ ἀπεστερημένοι, ἐπεῖχον τὸν τόπον τοῦ σημερινοῦ, μεγάλου τῶν ἐθνῶν πλήθους. Ἀλλ' αἱ νεώτεραι κοινωνικαὶ τάξεις, παντοῦ καὶ πάντοτε, διὰ τῆς μακροχρονίου ἀπολαύσεως ὅλων τῶν προσηρτημένων εἰς αὐτὰς ἀγαθῶν φύσει ῥέπουσι πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν δι' ὧν ποτε προήχθησαν ὑπὲρ τὸν κοινὸν ὅμιλον. Καὶ ὅσάκις τοῦτο συμβῇ ἡ πολιτεία μαραίνεται. Ἀλλ' εἰς τὸν νεώτερον κόσμον ὁ μαρασμὸς δύναται νὰ μὴ εἶναι διηνεκής, διότι αἱ κατώτεραι τάξεις, οὖσαι ἐλεύθεραι, ἔρχονται εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἠθικῆς ἐκλύσεως τῶν ἀνωτέρων καὶ πολλάκις δίδουσι νέαν καὶ πλείονα ζωὴν εἰς τὴν πολιτείαν· ὅπως συνέβη ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Εἰς τὸν ἀρχαῖον ὅμως κόσμον τὸ ἀναπληρωτικὸν τοῦτο κεφάλαιον δὲν ὑπῆρχε, διότι, ὡς προείπομεν, οἱ δοῦλοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντικαταστήσωσι ποτὲ τοὺς ἐλευθέρους. Ἅμα λοιπὸν οἱ ἐλεύθεροι ἀπέβαλλον τὰς ἀρετὰς δι' ὧν ἤκμασαν, ἡ πολιτεία διὰ παντὸς ἐφθείρετο· καὶ τοῦτο τόσῳ εὐχερέστερον ὅσῳ, ἐπειδὴ αἱ πολιτεῖαι ἦσαν μικραὶ καὶ συνέκειντο ἐξ εὐαρίθμων πολιτῶν, οἱ δὲ πόλεμοι διηνεκεῖς, οἱ εὐάριθμοι ἐκεῖνοι πολῖται καὶ ὑλικῶς ἐμειοῦντο ὡς ἐκ τῶν συνεχῶν πολέμων. Μήπως ἡ Σπάρτη, ἥτις, ἐν ἀρχῇ τῆς ὁ ἑκατονταετηρίδος, εἶχεν 8.000 πολιτῶν, δὲν κατήντησε περὶ τὰ τέλη τῆς 4 νὰ μὴ ἔχῃ εἰμὴ 1000, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ εἰμὴ 700, ἐξ ὧν 100 μόνον ἦσαν οἱ γῆν κεκτημένοι; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ πολιτεία συγκειμένη ἐξ 100 ἢ καὶ 700 πολιτῶν; Ἂν δὲ τῶν Ἀθηναίων τὸ πλῆθος οὐδέποτε τοσοῦ-